

Astă-seară râdem cu lacrimi în familie...

Când eram copil, era suficient să deschid televizorul câteva secunde și să-l văd pe Dem Rădulescu sau să-l aud la Radio la „Unda Veselă“... că mă apuca râsul instinctiv, indiferent ce zicea! Putea să citească și „Cotele apelor Dunării“, că tot așa fi murit de râs în cel mai pur mod homeric. Rareori o mai mare identificare a unui actor cu „obiectul muncii“ sale!

Dem – nume la naștere „Dumitru“ – era întruchiparea hazului nestăviluit, iar scena din gară – de la Poiana Țapulului, parcă –, da, da, aceea cu Vasilica Tastaman și Sebastian Papaiani, când, în filmul *Astă-seară dansăm în familie*, în rolul perfect al „seducătorului sedus“, își îmbie „victima“ potențială să mănânce mititei rămâne – cel puțin pentru mine – de departe cea mai amuzantă scenă din întreaga cinematografie românească.

Dem Rădulescu (21 septembrie 1931, Râmnicu Vâlcea–10 septembrie 2000, Câmpina/București) a fost cel mai mare actor de comedie român, el activând în teatru, film și televiziune, fiind și un profesor de legendă la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică (fosta IATC) I. L. Caragiale din București. (Folclorul urban – neconfirmat însă – afirmă că, la prima lecție practică, îi pune pe toți studenții lui să se dezbrace pe scenă, că să-i ajute să renunțe la orice fel de inhibiții și să înțeleagă că, pentru un actor, trupul este un instrument dramatic în sine. *Se non è vero è ben trovato...*)

Viitorul actor s-a născut într-o familie de mici comercianți: „Tata era negustor oltean. Avea o blănărie, făcea căciuli și pieptare, era liberal. Pe urmă a dat faliment și a lucrat la o pescărie. Mama era ardeleancă“. După absolvirea liceului în pitorescul orașel natal, la Râmnicu Vâlcea, „Bibanu“ (poreclă primită în liceu, metamorfozată peste multe decenii în *Bibu*, pentru prieteni) a trebuit să aleagă între sportul de performanță și actorie. Dotat cu un croșeu devastator, el a obținut chiar o medalie de aur, la un campionat de amatori, când a luptat în ring la categoria

semimijlocie. Mai târziu, avea să afirme că opțiunea pentru actorie în detrimentul sportului de performanță a fost prima mare „răscruce“ din întreaga sa biografie.

Porecla „Bibanu“, care a făcut efectiv istorie, a primit-o printr-un concurs de împrejurări: „Tata era negustor de pește. Avea un magazin mare în piața din Vâlcea. O piață renumită, chiar în centru... Fratele meu mai mare a luat într-o zi un biban frumos, l-a învelit într-un ziar și l-a dus la școală, cu gândul să i-l dea profesorului, ca să-l arate elevilor ca material didactic. Mai întâi lui i-au spus copiii *Bibanu*'. După aia mi-au zis *Fratele lu' Bibanu*', pe urmă porecla s-a prins de mine. Unii au pus-o, în chip de nume, pe un afiș, că în ultimele clase de liceu am jucat în niște spectacole împreună cu colegii mei. Așa că acolo am apărut pentru prima dată cu numele ăsta: *Rădulescu-Bibanu*'“, a povestit cândva actorul, într-un interviu din revista *Teatrul*.

„Problema a fost mai târziu, adică atunci când m-am prezentat să dau examen de admitere la Institutul de Teatru. Am intrat 33 de inși din vreo 90 și ceva. Și, într-o zi, pe un culoar, m-am pomenit că mă strigă unul, tot din Vâlcea... unul, Emil Reisenauer... El era în anul III... Și a strigat după mine: «Măi, Bibanule!...» Și parc-a dat cu flit... Că *Bibanu*' am rămas!“ Deși lumea asociază numele Dem Rădulescu cu porecla *Bibanu(l)*, se pare – după spusele soției sale Adriana Șchiopu – că maestrului nu-i plăcea ca ea să fie folosită de oricine: „Erau persoane care, dacă o foloseau, nu-l deranja. Dar el nu și-a adăugat-o numelui, așa cum a făcut-o Birlic. Însă nu putem folosi povestea cu Birlic în povestea lui Dem Rădulescu. Acesta, spre deosebire de soțul meu, a vrut să-și asocieze numele cu porecla. Când studenții lui Dem Rădulescu o rosteau, se simțea că o fac cu dragoste și respect. Dar nu aș putea să spun același lucru despre câțiva colegi de-ai lui care au folosit-o în diverse cazuri nepotrivite“.

Actorul însuși rememora momente în care noțiunea de *biban* îl definiă hazos: „În 1950, odată cu primul an de studenție, a fost suficient ca un prieten din anul III să mă strige *Bibanule!*, ca efectul să fie ca al unei

bombe incendiare. Nu m-a deranjat, nici nu am avut ce face, s-a impus dincolo de voința și de puterile mele. Firește, ca orice poreclă, și-a pierdut semnificația intrinsecă. Când spui Birlic, cine se mai gândește azi la cartea de joc? Și uite-așa, vorba poetului, schimbându-mi-se porecla în renume. Ea a dat naștere la o sumedenie de speculații, caricaturi, epigrame. Ce nu se poate face cu un biban? Vorba lui Aurel Storin: *De la tata m-am ales cu/Numele de Rădulescu/Și de la botez mă chem/Scurt și categoric DEM*. Mai am și o poreclă... *În fine/O fi bine, n-o fi bine,/Dar mă știe tot poporul/Că-s Bibanul, că-s actorul*. Sau vorba lui Alexandru Clenciu; văzându-mă pe malul mării, a doua zi m-a încondeiat la gazetă: *Când mă uit la zarea lină/Și-i văd fața în prim-plan/Toată marea mi se pare/O inimă imensă de biban*. Ba a mai dat naștere la derivate. Cel mai drag mi se adresa Aurel Baranga. Îmi amintesc și azi un bilețel al lui trimis înainte de premiera cu *Fii cuminte, Cristofor!* în 1971: *Dragă Bibule, dacă joci bine, îmi ești ca un frate. Dacă joci prost, îmi ești ca doi. Că eu tot mare te consider*. Sau bucuria cu care mi-a relatat o discuție surprinsă de el între doi pietoni pe stradă: – *Hai la Sala Palatului că se joacă o piesă a lui Baranga, cu Bibanu'*. Era vorba despre *Siciliana*, în care am interpretat rolul Tiberiu Sicoșan, și care a avut un număr fabulos de reprezentații: 1 650!“

În adolescență, Dem a avut două mari pasiuni: teatrul și sportul (boxul, în fapt). „La drept vorbind, eu nu știu dacă amănuntele unei existențe mai contează când tragi linie. Eu cred că, după un timp, trebuie să povestești despre tine lucruri esențiale, care au lăsat urme adânci... Dacă mă voi hotărî vreodată să scriu o carte, așa, o carte de amintiri, voi povesti în ea despre răscrucile mele. Titlul ăsta vine dintr-o amintire dragă a mea. Eu cred că viața se constituie din niște drumuri care au coborâșuri, au suișuri, au cotituri, au curbe periculoase, au tot ce incumbă calitățile și defectele unui drum... Și gropi, și hârtoape, și noroaie. Și curcubeie! Da, uneori ai parte în viață și de curcubeie care-ți luminează drumul, așa, hodoronc-tronc. Și te năucesc. Uite, de curând, venind de la Timișoara, după o ploaie torențială, ne-am pomenit cu două curcubeie

deasupra Bucureștiului, cum nu mi-am închipuit să mai apuc să văd vreodată... Mi se ridică părul numai când mi le amintesc. Parcă erau pictate. Am vrut să nu se mai termine drumul ăla... Mie îmi plac culorile, eu sunt născut în septembrie... sunt Fecioară, ușor spre Balanță... Sunt un tip teribil de sensibil. La orice. Cred în semne. Uite, curcubeiele alea două parcă mi-au deschis o perspectivă. Parcă a fost un semn. Că, pe urmă, am avut o problemă de sănătate. Dar totul s-a terminat cu bine... Una dintre răscrucile mele a fost părăsirea sportului de performanță și intrarea la Institutul de Teatru. A fost o decizie care mi-a schimbat fundamental existența. Am plecat pe altă stradă“.

Dem Rădulescu nu a vrut niciodată să insiste prea mult asupra acestui prim drum în viață, care, înainte de marea cotitură spre scenă, a însemnat o mică, dar promițătoare evoluție în lumea boxului. La amatori, la Râmnicu Vâlcea, a luptat în ring la categoria mijlocie. I se prevestea chiar o carieră bunicică... „Ca un defect al meu (vreau să-ți zic că n-am prea fost curajos tot timpul, de-aia cred că am și plecat către Teatru), aveam o lovitură... Era o lovitură năprasnică, pe care am întrebuințat-o de câteva ori și mi-a părut teribil de rău după aceea. Era un croșeu de dreapta... Omoram omul, asta e! Rupeam maxilare! Uite, îmi amintesc că odată, la un antrenament, un băiat – Schileru îl chema – era mai greu ca mine și-am zis să ne jucăm un pic în ring. Acum e la San Francisco, cred... Eu l-am lovit, fără să vreau, tare de tot... Și el n-a mai ținut cont de diferența de categorie și m-a pus jos... Așa că a fost bine că am cotit-o și că am ajuns la Teatru... Și, uite-așa, dintr-o lume mai... curioasă, mai specială, am plecat la timp“, mărturisirea actorul, în 1999, într-un interviu luat de Silvia Kerim pentru săptămânalul *Formula As*.

În emisiunea tv *Profesioniștii*, a Eugeniei Vodă, artistul explica faptul că unele mișcări din box i-au rămas în subconștient, ca un fel de a doua natură. De exemplu, intrarea în scenă la piesa lui George Bernard Shaw – *O femeie cu bani*, regizată în 1969 de Mihai Berechet – era influențată de modul în care în adolescență intra în ring. Semnificația nu se rezuma la modul de a urca într-un mod specific, ci trimitea la ceva mult mai

profund: metafora actantului unei piese de teatru, în fapt: „Ăla e momentul cel mai grav. (...) Dacă reușești să treci peste handicapul intrării în ring, rămâi pe ring. Acolo e: acolo e curajul de a urca cele câteva trepte. Țsta este lucru care m-a îmbătrânit o sută de ani și îl reîntâlnesc la teatru. Relaxarea despre care le vorbesc studenților de ani de zile, liniștea pe care trebuie s-o câștigi sunt un lucru deosebit de important. Lupta noastră în această profesie este lupta cu această emoție. Cine reușește s-o treacă este bun de teatru. Cine nu reușește s-o treacă nu va fi actor niciodată“.

Copil fiind, Dem Rădulescu urmărea cu mare entuziasm nu doar galele de box, ci și, mai ales, spectacolele trupelor sosite în turneu care evoluau pe scena teatrului „Adreani“ din Râmnicu Vâlcea, sală de care se ocupau rudele altui vâlcean celebru, Horia Moculescu. (Sala „Elias“, numită apoi „Adreani“ – pe locul căreia se va construi cinematograful „Modern“ de mai târziu, astăzi sediul Teatrului „Anton Pann“ –, a găzduit, începând cu 1873, timp de aproape opt decenii prestigioasele trupe de teatru din țară, la trecerea lor prin Râmnic. În întreaga mișcare culturală, în general, și teatrală, în special, a acestei perioade, un rol de seamă l-a jucat Constantin Popian, 28 ianuarie 1882–10 august 1969, regizor, scenograf, creator de costume, peruchier și machior și, nu în ultimul rând, dramaturg și actor, interpret al rolului Ion din *Năpasta*, al Cetățeanului turmentat și al Bolnavului închipuit. În 1907, în același an cu Iașul, în sala teatrului din Râmnicu Vâlcea au rulat primele spectacole cu filme.)

Acolo, la „Adreani“, copilul Dem îi vede prima oară pe actorii sosiți din Capitală. Tot acolo îi vede pe „Măiastra“ Maria Tănase, dar și pe marele comedian Constantin Tănase, cu trupa lui de la „Cărăbuș“, care, după ce se încheia sezonul la grădina de vară, cutreiera țara în sezonul rece, dar nu numai. Trebuia însă să se furișeze de acasă pentru a urmări asemenea reprezentații. Mama sa îl considera totuși prea mic ca să meargă la astfel de spectacole de revistă, în care ținuta actrițelor și mai ales a balerinelor de pe scenă era cam prea sumară pentru morala

puđibondă a timpului. „Nu am spus o poezie până la 16 ani. Nici măcar până la școala primară nu mi s-a dat să spun o poezie. În 1943 am văzut primul spectacol, *Gioconda iubește*, cu Maria Tănase. A fost un miracol. (...) Casa noastră de la Râmnicu Vâlcea era lângă gară. Actorii veneau cu vagonul și eu mă dezlipeam de lângă vagon, de dimineața de la ora 9:00, când se sculau, se spălau și se duceau la cumpărături sau să mănânce, sau veneau pe malul Oltului ca să facă baie. Și Constantin Tănase, și balerinele... Pe Tănase l-am văzut o singură dată, pe balerine de mai multe ori. (...) Mama a regretat până în ultima clipă că nu mi-a dat voie să merg să îl văd pe Tănase, când a venit în turneu. Zicea că sunt prea mic și că pe scenă apar femei dezbrăcate... Și atunci am fugit de acasă să îl văd. Era la lume... Veneau de la țară, cu căruțe, ca la Maglavit, la Petruche Lupu. Am intrat în sală și am zărit un individ pe o masă. Scena nu puteai să o vezi, pentru că nu aveai cum. Am băgat capul printre picioarele aceluia om și așa l-am văzut pe Tănase, spre finalul actului II, spunând, în aplauzele și ovațiile mulțimii: *Am jucat,/Banii vi i-am luat,/V-am salutat!*“, povestea Dem Rădulescu. Peste ani, el însuși avea să joace pe scena de la Savoy a Teatrului „Constantin Tănase“, în comedia muzicală *Salutări de la Vasile*, de Aurel Störin, pe muzica lui Vasile V. Vasilache, unde i-a avut alături pe Paula Rădulescu, prima sa soție – aceasta e de altfel singura apariție împreună a celor doi pe o scenă de teatru –, Nicu Constantin, Cristina Stamate, Ioana Casetti și Mihai Perșa. (<https://teatrutanase.ro>)

„Între formațiile teatrale care soseau în fiecare an la Râmnic sau chiar de două sau trei ori (aproape toate premierele de la Savoy treceau triumfător prin sala Adreani), trupa lui Tănase se bucura neîndoios de cea mai mare simpatie, de aceea, poate, comedianul îndrăgise urbea, atras nu doar de marea audiență din partea publicului (în ciuda costului biletelor, extrem de piperat, trecut de iubitorii spectacolelor de divertisment în contul cheltuielilor ca și obligatorii), de entuziasmul cu care era chemat la rampă, bisat cu zgomot (generos, actorul își repeta cupletele de câte ori era solicitat de public), dar și de fastuoasa sală pe scena căreia, cred,

se afla în largul lui, atras de liniile armonioase și de decorațiile interioare, caduce, ale edificiului. Tănase era divinizat de public pentru șarmul lui inimitabil (în ciuda sau poate datorită nasului pe care l-ar fi invidiat și un Cyrano), pentru umorul simplu, agresiv, mahalagesc, ingenuu, pentru sinceritatea și apetitul de a juca, de *a se da în spectacol*, pentru lipiciul pe care îl avea nu numai la persoanele fără pretenții, dar și în tagma intelectuală; maestrul își debita cupletele cu o naturalețe și o nonșalanță încântătoare, avea un haz nebun, gargantuesc, lua în deriziune Guvernul, Parlamentul, pe magnații grâului, ai petrolului și presei, pe bancheri și latifundiari, disprețuia prostia, jocurile de culise, camarila, micile aranjamente și hoția, batjocorea în primul rând Puterea cu o poftă nestăvilită, ucigătoare, de parcă ar fi dorit să spună totul, în grabă, dintr-o suflare, zorit de timp, atâta vreme cât adevărul mai putea fi rostit în gura mare. Atracția spectacolelor însă nu se rezuma la aparițiile fulminante ale maestrului, reprezentația în ansamblul ei era magnifică, de la decorurile bogate, ingenioase la muzica îndrăcită (la multe zile după plecarea trupei din oraș mai răsunau pe stradă melodiile lansate de Tănase, fredonate de tinerii care-și făceau plimbarea tradițională de noapte pe Bulevard), de la toaletele mirifice la jocurile de lumini sofisticate; dar *cloul* serii, sarea și piperul, erau *fetițele* din corpul de balet (numite în răsfăț, pe englezește, *girls*), apetisante, aproape dezbrăcate, împodobite cu paiete, sclipiciuri și pene de păun, și dăruite de Dumnezeu cu siluete de sirenă și picioare lungi, zăpăcitoare, care stârneau invidia inocentă ale distinselor cucoane din staluri și admirația mută, bine disimulată a bărbaților care le însoțeau, neînvățați ca astăzi cu nuditatea exhibată în teatre, pe ecrane, la recepții, ba chiar pe stradă. După spectacol, spre miezul nopții, Tănase poposea în centru, la Élysée, ca să cineze, avea întotdeauna aceeași masă rezervată, clienții din apropiere îl priveau cu insistență (o parte dintre ei plăteau cu anticipație tacâmul ca să se afle în proximitatea magului), întregul personal al sălii pivota în jurul său ca fluturii pe lampă, era un du-te-vino ca în *mutele* americane cu Chaplin și Malec, reprezentația de pe scenă cobora în mijlocul restaurantului, Tănase, voios, volubil

(era întovărășit întotdeauna de câteva *fetițe* din corpul de balet), bea mult și mânca bine, râdea în gura mare, baritonal, glumea cu chelnerii, cu oberul, dădea bacșișuri princiare. Când se îndrepta spre gară, pe Bulevard, era urmat de o liotă de puști fugiți de acasă ce-l spionaseră din întuneric, cocoțați pe gard, și care-l întovărășeau de la distanță, cu smerenie, până la garnitura garată la depou, în dreptul Regimentului, pe linia a cincea, rămânând o vreme cu privirile încremenite spre vagoanele misterioase, întunecate, cu ferestrele acoperite cu perdele groase din catifea albastră, în dosul cărora imaginația noastră, stimulată de fascinantul spectacol de pe scenă, broda scenarii [...], cream un nou spectacol, propriu, numai al nostru, jucat de noi. În fine, rezonanța nopții fascinante dura o zi sau două, sau o săptămână, până când grijile școlare sau suferințele sentimentale (viața) ne aruncau în brațele uitării, rememora Constantin Mateescu în *Cuibul de barză*. (<https://curierulderammnic.ro>)

Microuniversul vâlcean era unul aparte, colorat, fascinant într-un stil aparte, dar, într-un fel sau altul, tot la ideea de teatru, de spectacol (adesea, „pe viu“) se ajungea. „Am făcut multe. Am văzut multe... Eu știu să învăț. Și cred că am învățat, de mic, fel de fel de lucruri, care, mai târziu, în teatru, mi-au prins bine. Au fost niște lecții extraordinare... Vrei exemple? Umblam după spargerii, vagabondaje, după hoți de buzunare. Eu nu luam parte, dar îi auzeam discutând... undeva, la marginea orașului... Poate tocmai de-asta mi-a plăcut enorm un spectacol – enorm mi-a plăcut! –, un spectacol făcut după romanul lui Petre Bellu, *Apărarea are cuvântul!*... El are două romane celebre, ăsta de care-ți zic și *Câine vagabond*. Sunt două romane pe care eu le știu pe dinafară, le divinizez... Pe primul l-am văzut și m-a cucerit. Pe al doilea – spectacolul cu *Câine vagabond* – nu l-am văzut, că ne-au arestat... Spectacolul venise în turneu de la București... Și ne-au arestat pentru că ne-am dus o mulțime de elevi – mai mult copii eram – și-am cerut să ne dea voie să intrăm *doi pe un bilet*. Iar Securitatea a zis ca e o *manifestație*... Și ne-a încolonat 30–40 de inși și ne-a băgat în beci. Dimineața, ne-a adus sus, ne-a dat

câte un... pulan d-ăla pe spate și a zis să ne liniștim. Părinții erau fierți. Nu știau unde dispărusem peste noapte. Să mai zică totuși cineva că n-am fost deținut politic... Se schimbă regimul... Era prin 1946... Teatrului unde veneau turneele astea i se zicea Adreani. Era ținut de rudele lui Horia Moculescu. Și el e din Vâlcea... Era și cinematograful. De două-trei ori pe săptămână veneau spectacole de la București... Acolo vedeam toate filmele pe care le mai povestesc și azi studenților mei. Acolo, la Adreani, și la liceul nostru, care purta numele lui Alexandru Lahovary. După ce au venit comuniștii, i-au spus Bălcescu... Acolo vedeam eu câte două-trei filme pe săptămână. Acolo am văzut *Păcatul* – cu Paul Muni – și *Richard al III-lea*, cu Akim Tamiroff și Boris Karloff... și – ce să-ți spun – *Frankenstein*, și *Răscoala Burilor*, și *Faruri în noapte*... Ce filme! Ce actori!... Acolo vedeam filme cu Macario – genial comic, nu-l prea știe lumea – și Toto, și Fernandel... și Frații Marx, Pat și Patachon, Tarzan... Și tot la Vâlcea veneau, regulat, marile spectacole de teatru de la București. Cu marii actori de atunci. Ce-i drept, nu toți veneau. De exemplu, Bălțățeanu, Botta, Aura Buzescu nu veneau. Dar Iancovescu, Ion Manolescu și alți imenși actori veneau. Jucau în piese extraordinare. N-am pierdut niciun spectacol... Muream acolo, lângă scenă...“ (<http://arhiva.formula-as.ro>)

Petre Bellu (1 iunie 1896 la Turnu Măgurele–1959 la Turnu Măgurele) a fost un prozator și dramaturg interbelic. Scriitorul atât de admirat de Dem Rădulescu a urmat clasele primare și Școala de Arte și Meserii la Roșiorii de Vede. Lucrează, în adolescență și tinerețe, ca tâmplar, întâi la Roșiorii de Vede (1909–1912), apoi la București (de la 16 la 38 de ani), până în 1934, când tipărește romanul care l-a consacrat, *Apărarea are cuvântul*, prefațat de Panait Istrati. Romanul a provocat reacții extreme, de la aprecieri superlative („...o capodoperă!“ conform prefațatorului) la contestarea violentă a autorului, însoțită de critici dure, pline de invective. Personajul-narator, condamnat la ocnă pentru uciderea propriei fiice, este fiul unei femei ușoare, crescut într-o casă de toleranță. El se confesează cu intenția de a-și motiva crima, apoi se sinucide. Tenta

senzațională, aerul de tragedie sfâșietoare, atmosfera de scandal care s-a iscat în jurul cărții și a autorului i-au asigurat succesul comercial.

Râmnicu Vâlcea din perioada interbelică și imediat postbelică s-a dovedit o oază de cultură pentru elevul Dem Rădulescu. „Ai mei iubeau teatrul... Tata, fiind negustor, cum venea o trupă în turneu, cum... hop la el... să vândă bilete... Așa se întâmpla pe-atunci... Ția din administrație se duceau mai întâi la negustori și dădeau bilete... În orașelul ăla de vreo 15 000 de locuitori – un fel de *Steaua fără nume* – erau niște intelectuali de mare valoare. Lumea iubea teatrul, iubea filmul. Cultura era respectată. Și școala! Am avut profesori extraordinari. Să pomenesc doar unul... Nicu Constantinescu, profesor de limba română. Semăna cu Aristide Demetriade... Și cu George Vraca. Și când recita... Era mai ceva ca un mare actor. Când am terminat Institutul, l-am mai găsit în viață, la Vâlcea. Și m-am plimbat cu el prin parc și i-am zis: *Domnule profesor, cred că v-ați greșit cariera!* Avea o charismă extraordinară. Ca actor, trebuie să ai *ceva*. Ceva în plus față de omul obișnuit. El avea... Recita în clasă din Eminescu, și era spectacol! Spectacol! Când citea din Eminescu, se crea o atmosferă foarte frumoasă în clasă... Nu vreau să insist, că, uite, îmi dau lacrimile... Da, am crescut cu niște profesori de mare valoare. Așa ceva nu se mai pomenește în ziua de azi... Uite, sunt și eu profesor, dar nu știu dacă am ajuns la valoarea lor...”, făcea Dem Rădulescu paradă de modestie în fața Silviei Kerim, în interviul din 1999 pentru *Formula As*.

Actorul și-a prețuit mult ținutul natal, cu o istorie veche, Vâlcea fiind primul județ din România menționat în documente oficiale. „În ziua de 8 ianuarie 1392, pana marelui logofăt Filos (pe numele de monah, Filotei), un învățat și cunoscător al limbilor greacă și slavonă, înscrisa, pentru vecie, numele acestui străvechi ținut“, arată istoricul local dr. Florin Epure. Potrivit ipotezei lui Nicolae Iorga, numele regiunii ar putea veni de la cneazul *Vâlc* sau *Farcaș*, termeni arhaici pentru Lup, al doilea preluat din maghiară, astfel fiind menționat de Diploma Cavalerilor Ioaniți din 1247. (Actul respectiv atestă existența cnezatelor lui Ioan și Farcaș,

a voievodatelor lui Litovoi și Seneslau, precum și a Țării Severinului – denumirile fiind recunoscute și de documentele ungurești ale vremii –, care vor duce, în final, la întemeierea statului feudal Țara Românească, întinzându-se între Carpați și Dunăre. La acea vreme, Vâlcea era împărțită însă între cnezatul lui Farcaș – în zona de sud – și voievodatul lui Seneslau, la nord, partea cunoscută astăzi sub denumirea de Țara Loviștei.)

Potrivit documentului de la sfârșitul secolului al XIV-lea, Mircea cel Bătrân iscălea un hrisov prin care voievodul dăruia ctitoriei sale de la Călimănești – Sfânta Mănăstire Cozia – o serie de moșii și întărea vechile dani: „Eu, în cel Hristos Dumnezeu, binecinstitorul și de Hristos iubitorul, marele voievod și domn a toată Ungrovlahia, după putere am binevoit [...] să ridic din temelie o mănăstire [...] am dăruit puțin obroc din casa mea pentru hrana călugărilor [...] din Vâlcea, pe fiecare an să-și adune înșiși călugării albinăritul“, domnitorul mai dăruind și alte proprietăți, între care „o moară la Râmnic și una la Cătălui, 300 de sălașe de țigani etc.“. Vâlcea devine astfel „cel mai vechi județ care apare atestat în Țara Românească, după Jaleș (3 octombrie 1385)“, mai amintește istoricul, precizând: „Într-adevăr, Jaleșul a fost primul județ atestat documentar, dar el nu mai există, deci Vâlcea rămâne cel mai vechi județ atestat care și-a păstrat și denumirea originală“.

Dincolo de istoric, Vâlcea se mândrește cu multe elemente unicat. Spre exemplu, este județul cu cele mai multe mănăstiri seculare din România, printre care regăsim singurul lăcaș de cult unde nu au voie să intre femeile – Frăsinei –, dar și cel mai izolat lăcaș monahal: Pătrunsa. Tot aici se află cea mai mare biserică din subteran – cea din Salina Ocnele Mari –, dar și cea mai veche mănăstire de maici din România, pe unica insulă locuibilă a Oltului: Mănăstirea Ostrov. Tot pe aceste ținuturi găsim unica mănăstire din România pe ale cărei ziduri este pictată fresca istorică genealogică a familiilor Brâncoveanu și Cantacuzino. Este vorba despre Mănăstirea Hurezi (Horezu), ctitorie din 1692, inclusă în Patrimoniul Mondial UNESCO. În Vâlcea se găsește și cea mai veche culă din

țara noastră, Cula Greceanu din Măldărești, dar și singurul cimitir dacic, cel de la Buridava, din Ocnele Mari. La Măldărești, în perioada interbelică, și fostul premier I.G. Duca și-a cumpărat o culă, care a devenit casa de vacanță a familiei sale.

La Mănăstirea Cozia, înălțată de Mircea cel Bătrân, în 1386, biserica principală are liniile caracteristice arhitecturii din epoca lui Nicodim. Cadrul ușii aparține epocii lui Constantin Brâncoveanu, când se adaugă nartexul și se repară pictura. Ferestrele poartă încă florile și vulturul epocii de construcție. În epoca lui Neagoe, la începutul secolului al XVI-lea, a intrat într-un amplu proces de renovare, atestat de inscripțiile de pe zidul lateral din stânga. De atunci datează marile fresce, de o vădită influență venețiană, din cuprinsul naosului. În 1605–1606, lângă Mircea a fost înmormântată călugărița Teofania, mama lui Mihai Viteazul. Mănăstirea Cetățuia din Râmnicu Vâlcea a fost fondată la 1680 de Mitropolitul Teodosie și restaurată în 1853 de Mitropolitul Nifon. Pe locul acestei mănăstiri exista un schit, unde a fost decapitat de către boieri domnitorul Radu de la Afumați. Tot în oraș mai sunt multe alte lăcașuri de cult cu valoare istorică: Biserica „Maica Domnului“, ctitorie a lui Mircea Ciobanul, domnul Țării Românești, arsă de turci la 1738, restaurată în 1747; Biserica „Toți Sfinții“, înălțată între 1762 și 1764, cu frumoase săpături în piatră ale Popei Ioan Pietrarul; Biserica „Buna Vestire“, ctitorie a lui Mircea cel Bătrân la 1388; Biserica închinată Cuvioasei Parascheva, fondată de Pătrașcu cel Bun la 1557 și terminată de fiul său Mihai la 1598. Un monument aparte este crucea zisă „a Mișeilor“, ridicată la 1656 de Constantin Șerban-Voievod pe Dealul Traian din marginea orașului. Aceasta este o piatră de hotar amplasată inițial la Licura, în apropierea locului unde aveau loc execuțiile tâlharilor și deținuților politici ai vremii.

Ca un element al dinamicii culturale a regiunii, în epoca interbelică Fundația Culturală Regală „Principele Carol“ avea 35 de cămine culturale, iar Casa Școalelor și a Culturii Poporului întreținea 40 de cămine culturale și o bibliotecă. Pe lângă alte instituții, exista și Sfatul